

değişik mesleklerdeki bazı şahıslara ayrılmıştır.

Yer yer Arapça, Farsça tamlamalarla yüklü ağdalı bir dille yazılan *Gülzâr-ı İrfân*'da bazı şiirleri de yer verilmiştir. Eserin Mevlevî Zeki Dede tarafından istinsah edilen bir nüshası 1271'de (1855) Sultan Abdülmecid'e sunulmuş, bunun üzerine Fahreddin Efendi'nin tekkesi onarılmış ve kendisine ayda 500 kuruş maaş bağlanmıştır. Bu arada kitabın yayımlanması için teşebbüse geçilmişse de bu gerçekleşmemiştir (BA, Dahiliye, nr. 21197).

Diğer Bursa vefeyâtlarına göre oldukça hacimli olan *Gülzâr-ı İrfân*'ın iki nüshası bilinmektedir (Millet Ktp., Ali Emîrî, Şer'iyye, nr. 1098, 383 varak; Âtîf Efendi Ktp., nr. 1923, 362 varak). Aslı kayıp bir nüshasının fotokopisi Mustafa Kara'nın özel kütüphanesinde.

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmed Fahreddin, *Gülzâr-ı İrfân*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Şer'iyye, nr. 1098; BA, Dahiliye, nr. 21197 (Zilkade 1271 tarihli arz tezkeresi); Gazîzâde Abdülâtilif, *Hulâsâtü'l-vefeyât*, İÜ Ktp., TY, nr. 224, vr. 22^b, 27^b, 29^b; a.mlf., *Ravzatü'l-müflihûn*, Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Ktp., Orhan, nr. 1041, vr. 27^b; Mehmed Râsîd, *Zübdetü'l-vekâyi' der Belde-i Celile-i Burûsa*, Millet Ktp., Tarih, nr. 89, 302, 778; Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî*, Bursa 1332, s. 123-124; *Osmanlı Müellifleri*, II, 103; *İzâhu'l-meknûn*, II, 376; TCYK, s. 680-681; Tayyib Gökbilgin, "Bursa'da Kuruluş Devrinin İlim Müesseseleri, İlim Adamları ve Bursa Tarihçileri Hakkında", *Necatî Lugal Armağanı*, Ankara 1968, s. 272; Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 408-409; Babinger (Üçok), s. 289, 341; Abdülkerim Abdülkadiroğlu, *Bursalı İsmail Belîğ*, Ankara 1985, s. 114-115; Mustafa Kara, *Bursa'da Tarihî Eserler ve Tekkeler*, Bursa 1990, s. 58; "Gülzâr-ı İrfân", *TDEA*, III, 401; "Mehmed Fahreddin", a.e., VI, 207.

MUSTAFA ERKAN

GÜLZÂR-I SAVÂB

(گلزار صواب)

Nefeszâde İbrâhim'in

(ö. 1060/1650)

hat sanatı

ve malzemelerine dair eseri.

Müellif, eserin yazılış sebebinin açıkladığı bölümde zamanının büyüklerinden bir zatın hattatların hal tercümeleriyle âhar, mürekkep, boya, kâğıt ve kalem hakkında kendisinden bir eser yazmasını istemesi üzerine bu kitabı kaleme aldığını söyler.

IV. Murad'a sunulan eser bir fasıl ve iki babdan oluşmaktadır. "Tabakâtü'l-

küttâb" adı verilen fasılda hattın ve kitâbetin fazileti, menşei ve aklâm-ı site konusunda bilgi, ayrıca İbn Mukle, İbnü'l-Bevvâb, Yâkût el-Müsta'simî ve Şeyh Hamdullah gibi büyük sanatçılardan başlayarak kendi dönemine kadar yetişen hattatlarla meşhur İran ve Osmanlı nesta'lik hattatlarından toplam kırk yedi kişinin biyografileri yer almaktadır. Bu bilgiler, müellifin hattatlığının yanında hat sanatının tarihçesi ve nazariyatı konusunda da iyi bir araştırmacı olduğunu göstermektedir.

Gülzâr-ı Savâb'in asıl önemli kısmı, iki babdan meydana gelen "Risâle-i Midâdiyye ve Kırtâsiyye" başlıklı bölümüdür. Birinci babda kâğıdın boyanması ve âharlanmasıyla ilgili teknik bilgiler ve formüller yer alır. İkinci babda is (düde) elde etme ve mürekkep yapma usulleri, kalem, mikatta, kâğıt, kalem ve özellikleri anlatılmaktadır. Eserin bu kısmı hat sanatı ve tezhip, minyatür gibi tezyinî sanatlarla uğraşanların yanı sıra kâğıt ve mürekkeple teknik açıdan meşgul olanlar ve tarihî eser restorasyonu yapanlar için de çok değerli bilgiler ihtiva eder.

Eserin İstanbul kütüphanelerinde *Gülzâr-ı Savâb*, *Kitâb-ı Küttâb*, *Tabakât-ı Küttâb* ve *Risâle-i Midâdiyye ve Kırtâsiyye* adlarıyla kayıtlı çeşitli yazma nüshaları bulunmaktadır (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1232, Hazine, nr. 1293, 1759, Yeniler, nr. 4003; Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. T. 807, 808; İÜ Ktp., TY, nr. 3794/2; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2547/1, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 1232, 1234, Hacı Mahmud Efendi, nr. 5267, Hafid Efendi, nr. 292,

293, Âşir Efendi, nr. 289/1, Murad Molla, nr. 1535; Âtîf Efendi Ktp., nr. 2853; Arkeoloji Müzesi Ktp., nr. 1243).

Gülzâr-ı Savâb'in birinci kısmı "Tuhfetü'l-küttâb ve minhatü't-tüllâb" adıyla 1181'de (1767) Kadızâde Ahmed b. Halîl tarafından kısaltılmıştır (Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 450).

Eserin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan (Emanet Hazinesi, nr. 1232), Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin tarafından 1151'de (1738) istinsah edilmiş nüshası, İstanbul kütüphanelerinde mevcut diğer on sekiz nüsha ile karşılaştırılarak Kilisli Rifat Bilge tarafından yayımlanmıştır (İstanbul 1938). Kilisli Rifat bu neşir sırasında *el-Fihrist*, *Şubhu'l-a'şâ* ve *Mevzûâtü'l-ulûm* gibi eserlere dayanarak tashihler yapmış ve dipnotlar ilâve etmiştir. Çalışmaları esnasında Kâmil Akdik, Tuğrakes İsmail Hakkı Altunbezer ve M. Necmeddin Okyay gibi sanatçıların görüşlerini de alan Kilisli Rifat, "Risâle-i Midâdiyye ve Kırtâsiyye" kısmının sonuna "Lâhika" başlığı altında, *Gülzâr-ı Savâb*'in çeşitli yazma nüshalarına ilâve edilmiş olan âhar ve mürekkep formüllerini de eklemiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Nefeszâde İbrâhim, *Gülzâr-ı Savâb* (nşr. Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1938; Suyulcuzaâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 5; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 42, 545; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 88; *Osmanlı Müellifleri*, I, 168; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, I, 419; II, 3-4; Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 397-399; Abdülhamid Tüfekçioglu, *İstanbul Kütüphanelerinde Hat Sanatı ile İlgili Yazma Eserler* (yüksek lisans tezi, 1994), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 79-80.

HİDAYET YAVUZ NUHOĞLU

GÜLZÂR-I SULEHÂ

(گلزار صلحاء)

Eşrefzâde Ahmed Ziyâeddin'in

(ö. 1198/1784)

Bursa'da vefat eden şeyh,

vâiz, müderris, şair ve hattatların

hal tercümelerine dair eseri

(bk. EŞREFZÂDE AHMED ZİYÂEDDİN).

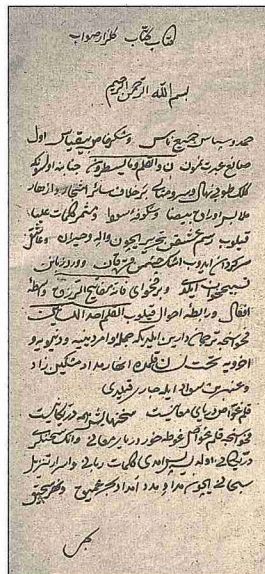
GÜMRÜK

Ticaret mallarının devletler arası,

bazan da devlet içi sınırlardan

geçişinde alınan vergi.

Câhiliye devri Arapları arasında meks (çoğulu mükûs), uşûr gibi adlarla anılan ve uygulanış şekliinden gümrük vergisi (gümrük resmi) yerine de geçtiği anlaşılır.

Gülzâr-ı Savâb'ın ilk sayfası (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1232)